

Privredno - kulturne
matice
za Sjevernu Dalmaciju

Привредно-културне
матиче
за Сјев. Далмацију

Godišnja pretplata: za članove Matice 24 din.,
za nečlanove din. 36.
Pisma i novac slati na adresu:
Sibenik, poštanska pregrada br. 30.

Шибеник, 9 Марта 1934
БРОЈ 184. — ГОДИНА VI.

Vlasnik Privredno-kulturna Matica za Sjevernu Dalmaciju
Urednik STEVAN PROSTRAN
Telefon br. 94. — Broj ček. računa 38.242.

ПРЕД СКУПШТИНУ МАТИЦЕ (15 марта 1933 — 15 марта 1934)

Лањска скупштина Матиче (15 марта 1933) одржана је у знаку погребца. Овогодишња скупштина Матиче (15 марта 1934) одржава се у ускрсном знаку. Матицу је могао да подигне из мртвила само њен новоизабрани претседник, који је као првосвештеник хришћанске вјере имао пред очима Христове ријечи: „Ако имате вјере колико врло горучице — брда ћете премјештати!“ и који је као издавач ове Шумадије, чија је шака људи — по једном договору код скромне сеоске цркве — имала снаге, вјерујући у Бога и његову правду, да почне борбу са једном моћном Царевином, за слободу своје Отаџбине, па је и побједила зато што је осјетила и сагледала истину и ишла право своје циљу, прелазећи преко препрека и превирну опасности.

Кроз ову годину дана постављено је код нас на дневни ред неколико најважнијих проблема и ријешени су тако брзо и повољно да то премањује многе наде, жеље и очекивања, зато што им се је приступало са свом душом и срцем, са цијелим бићем, са вољом и љубави, које све савлађују кад су постојане.

Главни чувари и ствараоци наших највећих народних вриједности — наш побрани тежачки свијет наши народни учитељи и свештеници нашли су свој пут, уповнали своје циљеве и окупили се у раду око њихова остварења. Пред саму једну годину дана и поред доста појединаца, који су се били освијестили, велики дио још увијек је био очајао у безнадежности и налазио се је у векој чамотињи, осјећала се је нека пригушеност, нешто што не да да се слободно дише, а не да ни да се то искаже као кад мбра притисне. Одједном почеше се јављати наши народни учитељи као борци за слободу мисли и савјести и у овом листу и на својим већим и мањим састанцима; наши најбољи тежачи осјетише и изказаше да је то оно што њима треба колико и круха гладном или зрака оном ко се почиње гушити; наше свештенство осјети љепоту дјеловног хришћанства примијењеног у народном раду. На овај начин постављен је на дневни ред наш велики социјално-морални проблем и објаснио се је врло брзо и ако је пре тога изгледао неразјешив и он је, постављен на слободну основу, оживио и привукао многе наше људе, дотле неване и умртвљене. А ово је наш основни проблем: активирати људе и оспособити — и морално и материјално — за рад, да сами све стварају, не очекујући милостињу као просјаци, и не идући ватим да их се тако држи зависнима. Они који

ма је стало до ове државе и до овог народа могу само на овој основи створити стање, у ком ће свако осјећати државу као своју кућу, и у којој ће милијуни људи са својим радом и развићем својих најбољих способности остварити и оно што не могу ни највећа средства на никакав други начин.

Кроз саму једну годину дана свештенство је сасвим оспособљено за привредно-културни рад. Ријешене су његове најтеже материјалне бригае, омогућује се између свештеника и народа један пристојан однос на тај начин, да свештеник у народу може бити главни културни фактор. Већ на садашњој конференцији, пред скупштину Матиче, сваки свештеник треба да изнесе у писменом извјештају што је урадио у народним пословима, ван цркве. Исто тако и учитељство — нарочито у нашим пограничним крајевима најобављивије израђује основе свога ваншколског рада и ступа у директну везу са Привредно-културном матицом. У вези са овим и заједно са другим факторима скупштина Матиче ријешаваће и питање Окружног одбора у Бенковцу. Поред Привредне задруге свештеничке припрема се и питање Привредне задруге учитељске, са горе споменутим дјелокругом.

Бачки дом у Шибенику приближује се свом остварењу на једној основи, која ће осигурати његову сталност и његово сигурно уздржавање, да не остане „ни на небу ни на земљи“, и да не зависи од њудљивости, добре воље и нехата.

Кроз ову годину дана знатним удјелом Матичиних органа отпочео је дјеловање филијал Савеза здравствених задруга у Земунику и претставништво Главног савеза земљорадничких задруга у Книву чији ће претставници г. г. Воја Ђорђевић, Драган Миљевић и др. доћи и на скупштину Матиче.

Савез здравствених задруга једним дијелом већ је преузео на се здравствене бригае у нашим крајевима, у којима и јесу најпотребитије, с обзиром на здравствено-културно-привредно стање овамошњег нашега народа, а Савез земљорадничких задруга предумишља на се бригае кредитне, набављачке и продаје пољопривредних производа. Што све ово значи — нарочито за наша села и за наше пограничне крајеве — знају најбоље они који су се и досада с овим стварима бавили.

На некидашњем састанку бенковачком, као и у другим пригодама, претставници наших општина изјавили су се спремијима, да и Олштине својски сарађују у нашем привред-

но-културном раду. Да ли ће до краја остати досљедне својим обећањима — видећемо! У сваком случају треба да буде свима јасно, да ми можемо примити само искрену сарадњу, а не никакву која би поставила ва циљ личне интересе или интересе појединих скупина општинских. А искрено сарађивати значи помоћи нпр. Здравствене задруге, препуштајући самима њима да развију задржани рад, не намећући им своју вољу и своје начине рада, који се често не могу сагласити са задржаним начинима рада, који увијек мора бити слободан и независан, ако се жели правог и трајног успјеха. То исто вриједи и за остале гране задржане кредитне-набављачке-произвођачке. Ово морамо истакнути ради досадашњег рђавог искуства са Општинама, које су нам досада стављале у изглед помоћ само ако ћемо им слијепо служити, а које су своју помоћ устевале и ускраћивале и једноставно нас варале, кад су опајале да самосталан и независни начин привредно-културног и задржног рада не можемо правити предметом упцењивања и продавати образ за никакву цијену на свијету.

Исти је такав наш однос и према политичким људима. У колико они схваћају наше потребе и помажу им — у толико им част и хвала, али без захтјева протуслуга — да наше организације служе икаквој личности и икаквој партији, јер би се у овом случају морале одрицати својих основа и свог система рада. Ово не може бити, јер једно је политичко-партијски, а друго привредно-задржно, здравствени и културни рад. Многи од нас досада су јасно показивали, да се за вољу појединаца и партија не могу одрицати основних принципа ове врсте рада, утврђених вјековним искуством и код нас и у цијелом свијету.

Кроз ову годину дана јасније него икад досад у нашим крајевима долазио је до слободног израза прави народни дух, својствен свим дјеловима нашега народа, а нарочито у тежачким редовима јавиле су се стваралачке личности пуне мира, сталожности, искуства, сазнања и дужности — без којих особина нема стварања народне културе.

Међу таквим људима на селу, кад се организују, главно је тежиште нашега рада. То треба да је прва и најпреча брига и Државе и Бановине и самоуправних устачова. Њима треба указивати главну помоћ са свих страна, и то какву они траже и какву они осјећају да им треба, а не да други одређује туторски што је њима најпотребитије.

Претседник наше Матиче, који је најизразитије оличавао и изражавао њене идеале, претстављајући јединственост народних тежња и особина Сјеверне Далмације као и Шумадије, и изражавајући уједно и

државни и народни дух — показаво је пут којим треба и даље Матича да иде, а други сада треба да наставе оно што је он са управом Матиче с великом љубави проводио.

Нову управу чекају нови задаци — у истом духу и на истој основи. На овом послу треба да се окупе сви наши најбољи људи и све наше установе, и на овим питањима, а не на празном разбацивању ријечи, видеће се као и досад: — „ко је вјера, а ко је невјера!“
Л. М.

Godišnja skupština Matice

Upravni odbor na sjednici svojoj od 15 proš. mj. donio je zaključak da se Glavna godišnja skupština P. k. matice sazove za isti datum kao lani, t. j. za 15 marta u 9 sati. Skupština će se održati u sali Episkopije, sa slijedećim dnevnim redom:

1. Pozdrav predsjednika Upravnog odbora;
2. Izbor predsjednika skupštine, dvojicu sekretara i dvojicu ovjerača zapisnika;
3. Izvještaj II sekretara o radu odbora;
4. Izvještaj I sekretara o njegovom radu na terenu;
5. Izvještaj o društvenoj blagajni;
6. Izvještaj urednika o društvenom organu;
7. Izvještaj nadzornog odbora i razrešnica staroj upravi;
8. Biranje nove uprave;
9. Eventualija.

Otsustvo učiteljima

Članovima P. k. Matice

Na molbu Upravnog odbora P. k. matice, Prosvjetno odjeljenje Kralj. Banske uprave u Splitu, odlukom od 4 marta o. g. IV broj 5517, odobrilo je od 1 do 2 dana (prema saobraćajnim vezama) otsustva učiteljima članovima P. k. matice radi prisustvanja godišnjoj skupštini.

Годишња скупштина „Просвете“

Како годишња скупштина пододбора „Просвете у Шибенику, која се одржала дне 4 марта ов. год., није исцрпила дневни ред, то ће се наставак скупштине одржати у недјељу дне 11 марта ов. год. у истим просторијама у исти сат.

Моле се чланови друштва да неизоставно дођу на скупштину.
Управа.

Redakcija lista završava se ponedjeljkom uveče; do tog roka imaju da stignu rukopisi.

Strani pregled

U Beogradu je bio na vrlo svečan način proslavljen 84-rodendan g. Tome Masarika, predsjednika bratske Čehoslovačke Republike. Proslavu su priredili Jugoslovensko-čehoslovačka liga u Beogradu i Savez Jugoslovensko-čehoslovačkih liga u Jugoslaviji. Učestvovali su najugledniji predstavnici našeg parlamenta, vlade i drugih ustanova.

U Grčkoj vlada g. Caldersa pregovara sa vođama parlamentarne opozicije o primanju balkanskog pakta bez primjedaba. Bivši ministar predsjednik g. Venizelos, valjda da što više napakosti grčkoj vladi, izjavio je da nije zadovoljan s nekim tačkama balkanskog pakta, koji je nedavno bio sklopljen i svečano potpisan baš u grčkoj prijestolnici Atini. Francuska štampa osuđuje takovo držanje g. Venizelosa.

U Rimu će se 14, 15 i 16 marta ove godine održati sastanak između predsjednika vlade italijanske, austrijske i mađarske. Na tom sastanku će gg. Mussolini, dr. Dollfus i Gambeš pretresati o što užoj saradnji Italije, Austrije i Mađarske na političkom i privrednom polju u Podunavlju. Šta će se iz toga sastanka izleći, doznati se potanje do nekoliko dana.

Bugarski kralj Boris bio je kod oca u Njemačkoj. Tom prilikom svratio se u Berlin i tu konferisao sa njemačkim državnici: Hindenburgom, Hitlerom i Nojratom. Na putu kroz našu državu bugarski kralj se u Mladovcu sastao sa Nj. V. kraljem Aleksandrom. Od Milanovca do granice oba vladara proveli su u razgovoru vozeći se u istim željezničkim salonskim kolima.

Austrijski ministar gg. dr. Dollfus, Faj i Sušnig izjavili su da će Austrija uskoro dobiti novi ustav, koji će to državi dati staleško uređenje.

U Francuskoj prilike se sređuju naglo. Vladi g. Dumerga parlament i senat izglasali su državni budžet i dali povjerenje s ogromnom većinom. Afera Staviskoga, koja je toliko uzbudila francuski narod, privodi se kraju. Vlasti vode energičnu istragu i bezobzirno hapse krivce i saučesnike zloglasnog varalice. Netom parlament i senat prihvata još neke najprešnije zakonske osnove, vlada će im podnijeti na prefriz zakon o ovlaštenju

za izgradnju čitavog niza pomorskih jedinica i novog ratnog broda tipa „Dinker“ (Dunkerque). Među francuskim avijatičarima zavlada je zabrinutost za sudbinu slavnog vazdušnog heroja Kosta (Koster) koji je aeroplanom poletio iz Kopenhagena (danske prijestolnice), ali još nije stigao u Francusku.

Ruska vlada je pismeno izvijestila našu vladu, da je Rusija ratifikovala pakt o definiciji napadača, koji je bio s našom državom u svoje vrijeme sklopljen i potpisan.

U Španjolskoj se izvršila promjena vlade pod istim ministrom predsjednikom Leru-om.

† Kata Будимир

(удова pok. Шпире Будимира из Книна)

Na dan 31 febr. t. g. preminula je u Kralevu Kata ud. pok. Шпире Будимира из Книна, — мајка г. Миле Будимира банк. књиговође у Краљеву.

Покојница је била не само добра и нежна мајка, већ и десна рука п. Шпире у његовом националном раду, помажући материјално и морално наш свет у времену тешког робовања туђину.

Као одушевљена српкиња у тешком времену туђинске владавине — њен дом у Книну (као и других родољуба) — био је зборно мјесто сваке године, одакле су непрегледне колоне народа и ђака кретале о Видовдану на Далметинско Косово — окићени сви тробојкама (нарочито ђаци), дарезљивом руком тада свајне и корпулентне Госпође Кате — да се поклоне неумрлом духу Цара-мученика и другим сенима Косовских јунака — паљив на пољу Косову.

Веома цењена, поштована и вољена у Краљеву — где је живела последње године и преселила се у вечност, сахрањена је 1 фебруара, испраћена до гробнице и искрено ожалена од великог броја грађана, официра — наших земљака и знатног броја наших људи из околине Книна, запослених у руднику г. Савића у Баљевцу, који су је по својој жељи и у гробницу спустили.

Нека је мир њеном пепелу и вечав помен међу нама.

Краљево, фебруара 1934 г.

М. Симић, учитељ
Плавањац

rasap ljudskog društva. Treba još da znate da su savremene svjetske prilike atribut jednog shvaćanja u kojem dominira interes veoma uskog karaktera i da se kvaliteti sadašnje omladine ne mogu proizvoljno mijenjati, jer su oni odraz vremena u kojem žive. — Mjesto koje zaprema danas škola veoma je visoko, ali kao da je naša škola u tom pogledu zaostala te svojom „herbartovštinom“ nije dorasla vremenu u kome se nalazi. Njemačka se u tom smislu uzdigla na veoma zavidno mjesto, iza Amerike, pa i Rusija sa primjesama Dalton-plana, i mnoge druge države. Život u ovom vremenu traži od nas mnogo više, nego što nam daje sama škola. Jasno je, da bi bilo odviše tražiti „sve“ od škole, ali što je najglavnije danas, trebalo bi da se posveti više pažnje onome znanju koje će čovjku koristiti već na pragu života. Treba

uvesti dijalektiku — vještinu raspravljanja, gajiti malo više umjetnost i ne dozvoliti da se materijalizuje ono što samo po sebi ne smije biti nikad materijalizovano. Pobuđivati u učeniku malo više smisla za metafiziku. Ne mora se na sve to prisiljavati, jer će se naići na nesporazumijevanje i reakciju. Lijepo za to kaže Njegoš:

»Kome zakon leži u topuzu,
Tragovi mu smrdje nečovještvo«.

Jer tako postupanje zalista bi mirisalo po tiraniji.

Sadašnji sistem škole uveo je zajedničko obučavanje i muškaraca i žena, da bi se tako žena oslobodila okova i ustanovila jednako spolova. Prošla su nedavna vremena, kad je žena uz klavir provodila svoje dane i očekivala princa iz „Tisuću i jedne noći“ — sasvim konvencionalni brak. Danas žena treba da bude „čovjek“,

Bosanska afera

Mnoge beglučke zemlje (begovska imanja zvana begluci) u Bosni, veći i manji posjedi bosanskih aga i begova, podijeljena su ili se imaju podijeliti seljaku bez zemlje ili su malo zemlje. Za te zemlje agama i begovima država ima da dađe naknadu, da ih otkupi: i za to je država izdala posebne bonove ili obveznice za otkup tih zemalja. Te obveznice biće isplaćene vlasnicima u daljem roku, a do isplate država isplaćuje godišnje kamate na obveznice. Tako se je mislilo urediti to pitanje da nikome ne bude ni odveć teško ni nepravo: seljak da dobije zemlju, vlasniku zemlje da se dađe naknada, a državi da se dađe vremena i olakoti isplata. I to je socijalna ili društvena pravda i poštenje, svaki društveni red ili stalež i svaka društvena organizacija da može da živi, nijedna da se ne zagubi. To je po onoj našoj narodnoj, „I k sebi i od sebe!“ — u ljudskom društvu ima mnogo vukova, mnogo onih koji bi htjeli samo „k sebi“, a ne i „od sebe“, a ti su najštetniji i najopasniji po ljudsko društvo i ljudsku zajednicu, oni su najopasniji i po državu, jer svojom nepoštenom grabljivošću potkopavaju temelje ljudskog društva, potkopavaju društveno poštenje i moral. — Tako je jedan narodni poslanik iz Bosne, neki Husejin Kadić, imao neke zemlje koje mu je država imala otkupiti na bonove. Kako novine pišu, on je podmitio neke više činovnike u Sarajevu, te su njegove zemlje, koje su inače vrlo slabe, procijenjene po vrlo visokoj cijeni. Za hektar zemljišta kojemu je stvarna prodajna cijena oko četiri hiljada dinara, Kadić je primio od države po 160 hiljada dinara. Kadić je usve primio od države za zemlje oko devet i po milijuna dinara, a realna cijena tih zemalja iznosi tek oko 125 hiljada dinara, što znači da su zemlje procijenjene i plaćene za 75 puta njihove prave vrijednosti. Osim toga Kadića, tako su po mišu procijenjivale i plaćene zemlje i nekih drugih posjedničkih porodica u Bosni. Tako je država oštećena za oko dvadeset milijuna dinara. O svemu ovome država vodi istragu (istragu), uapšeni su mnogi viši činovnici u Sarajevu za koje se misli da su upleteni u tu aferu, a Narodna skupština izdala je sudu i poslanika Husejina Kadića, te protiv njega sud vodi istragu.

Prijatelji, širite „Glas“!

Predstavnik vlasnika „Privredno-kulturne matice a Sjev. Dalmaciji: Stjepan Prostran sekretar Matice.

Stampa Nove Stamparije — Sibenik
glavnik Nikola Čikato

vis k Bogu. Mi želimo veće i ljepše vidike, i mi se penjemo. Želimo harmoniju našeg „ja“ i cijelog čovječanstva, te da se čovjek više ne rada sa plaćem. Zašto je čovjek prvi put zaplakaao, to znade svako od nas. Mi hoćemo da se čovjek rada sa posmi-jehom i da u sreći i zadovoljstvu i harmoniji cijele vasionne vidi raj na zemlji i na nebu. Mi se dižemo u sfere ideala i vidimo sve što je uzvišeno. U skladnim akordima bruji nam najljepša melodija svijeta, melodija ljepote, dobrote i istine, ali u tim akordima osjećaju se neki posebni grubi tonovi, koji čine da padamo sve niže i niže do u ponor, i kao da nam se neko ruga te govori: „Prius vivere, deinde philosophari“.

Zorčić Ljubomir, VIII g.

Ove školske radove dorijeli smo doslovno i vijerno, kao dokumenta mišljenja i izraznja današnje školske omladine.